

zem, különben a *Békák nyáresti balladája* meg a parányiságában is szinte monumentális ízű *Csak vers* is Feketének mai legjobb színvonalát jelzi; s még inkább a *Mult esztendők sikátorán* ciklusnak szinte egésze s abban is főleg a *Szilágy* című héttételes kompozíció. Ez valóban *kompozíció*, noha darabjai jóformán csak az emlékezés szeszélyesen elkalandozó fonálán követik egymást. De erős, eredendő egységet teremt köztük az emlékezés plasztikussága, a hangnak minden mesterkélt kaptató nélkül is telin zengő emelkedettsége s az érzésnek bármiféle olcsó szentimentalizmus híján lévő gyöngédsége. Amit Fekete egész verseskönyvére még alig, annak erre a biztatóan kimagasló szakaszára jó lélekkel el lehet mondani: a nemzedékbeli lírikusok legjobbjainak is java-termésével fölérő. *Rédey Tivadar.*

Niamessyné Manasz Margit: Vilámlík messziről . . . Budapest. Singer Wolfner. Naplófeljegyzések. «1914 június 29.—1920 július 21.» Ami a két dátum között van, az átélt, át-szenvedett valóság; egy darab lüktető, eleven élet. Az író nő egyéni és mindnyájunk élete, a felvirágozott katonavonatok, győzelmi mámorok és a pokoli szenvedések idejéből. Nő írta a háborúról, az itthoni frontról: anyák, hitvesek, gyermekek frontjáról. Asszony, akinek átéléseit a papíron is élővé varázsolja írói készsége, vonzó, közvetlen stílusa, melyet a kínálkozó alkalmak sem csábítanak teátrális pózokra, mesterkélt beállításra. Egyszerű és őszinte s ebben is rejlik erős szuggesztív hatása. Kevés szóval is kifejezőn, megéreztetően úgy ír le mindent, ahogy megtörtént, amíg a két nevezetes dátum közötti időben Temesvárott, a «Labestation»-on az idegei kimerüléséig dolgozott. Pihent egy kicsit és folytatta ott, ahol elhagyta . . . A dolgok pedig mentek a maguk útján és a gondtalan, féltett, boldog asszony-

ból tragikus hősnő, a fia életéért reszkető, büszkén szenvedő anya lett.

Amíg éveken át teljesítette őrhelyén a mindig nehezebbé váló kötelességeket, ápolta, vigasztalta száz meg száz anya gyermekét, kötözte borzalmas sebeiket, a szíve mélyén hálát adott Teremtőjének, hogy *Mackó* fia még gyermek. És egy napon a kis cserkészfiú — az ő alig 17 esztendejével — a halálos ítélet árnyékában legendás hős lesz. Román vesszőcsapások alatt egyetlen szóval sem árulja el gyermektársait, akikkel a megszállók ellen szövetkezett. Nincs háborús regény, mely ennél az írásnál érdekesebb lenne. Olyan részletei vannak, hogy nem felejtheti el, aki egyszer olvasta. Az első lelkesedéstől, a menekülés kínjáig, minden benne él e könyvben.

A Mária-szobor rácsát vadul rázó paraszt anya kitörésében, ezer és ezer anya fájdalommal sikolt; a haldokló kis katona lázas szemében és halkuló szavaiban, minden elmúlásra ítelt fiatal élet — talán ki sem mondott — könyörgése reszket: «Ne engedjen meghalni, május van és tizenkilencéves vagyok».

Ennél közvetlenebb szavakkal nem égetheti be az író, a sorstragédiát olvasója lelkébe és a sok igaz történetnél megrázóbb, megragadóbb elgondolásokat nem találhat regényíró fantázia sem.

Az átélésen és a nem mindennapi írói tehetségen kívül ennek a könyvnek megírásához asszonyszem és anyaszív kellett. És kellett ez a könyv, mert nélküle, — minden világsikert aratott háborús regény dacára — csonka volna a háborús irodalom.

Hiányoznék belőle az anyák, az asszonyok frontja. Az író nő első, a világirodalomban is, aki ezt a hiányt pótolta. Azt írja egy helyen: «*A háború, az anyai szívek véres harca, minden golyó az ő szívüket találja.*» A könyvét *egyetlen fia emlékének ajánlotta.* Neve eddig ismeretlen volt az iroda-

lomban, de hisszük, hogy még sokszor találkozunk vele. *Ámon Vilmosné.*

Új anthológia. Összeállította : Babits Mihály. A «Nyugat» Móricz Zsigmond novella-anthológiája után most Babits Mihály összeállításában harminchárom költő száz legjobb versét adta ki. A férfiak legidősebbje 1892-ben született, legfiatalabbja 1905-ben; a nők korát az életrajzi jegyzet diszkrécióval kezeli. Fiatalok, mert újabban nálunk az irodalmi fiatalság korhatárát negyven évre tolták ki. Egy generáció lírai arculata: külön már mindegyik költő ismerős s most kellemesen kiderülni annak, hogy költészete mit jelent az egész nemzedék orkeszterében.

A válogatás nem pontos. Irodalmón kívül levő szempontok érvényesültek s ezeknek a szempontoknak érvényesülése több esetben nem menthető hibára vezetett. Tendenciózus: a nemzedék lelkületéhez erősen és jellegzetesen hozzátartozó költők verseiből nem a legjobb került a kötetbe s maga a költő nem a jelentőségének megfelelő teret kapta meg; így a többi közt Mécs László esetében. Lokálpatrióta: személyes és társadalmi irányelvek igazságtalan túlbecsülésekre ragadták; így a többi közt Fenyő László és Török Sophie esetében. Van költő, akit az anthológia bátran elhagyhatott volna, mert lírai karaktere nem ehhez a generációhoz tartozik s végül van költő, akiről nem vesz tudomást, mert talán még nem töltötte be húszötödik életévét.

Hogy egy anthológia szükségképpen hiányokra van ítélve, azt mindenki tudja. Ez az anthológia több, mint hiányos, mert az üres helyeken odanemtartozó vonások eltorzítják a generáció valóságos képét. S ha a kép nem jellemző az új költészetre, legalább jellemző volna a «Nyugat»-ra, vagy az összeállító ízlésére. Arra sem. Még csak vaktában való markolás

sem. A rajz nem őszinte és nem igaz.

Könnyű volna kifogást emelni a harminchárom költőnek a könyvben levő száz verse ellen, ha volna ma nálunk más harminchárom költő ennél jobb száz verssel, éppen könnyű, mint amilyen nehéz kimondani, hogy az anthológia költői értéke nem magas. A szerkesztő csak abból válogathatott, ami tényleg volt. Az összeállítás nem hű, de ha sokkal hübb lett volna is, az eredmény nem lett volna más. Babits Mihály tudja: egy helyütt el is mondta. Az volt az igazi véleménye, nem ez a szelid konferansz, amit most a kötet bevezetésében megírt, nehogy ő maga legyen szétbontója annak, amit összeállított, nehogy abba a kínos helyzetbe kerüljön, hogy maga tagadja meg azt, amit csinált.

Átütő nagy költői egyénisége a mai kornak nincs, de nincs meg, az anthológia tanúsága szerint, a sokszínű és változatos, lendülő és életerős gazdagsága sem, ami a «Holnap»-okban annyira megragadott, — sőt nincs meg az «új»-nak az a varázsa sem, amivel a «Ma» hatott. Szabó Lőrinc pogánykodása a dekadencia végső kicsendülése, amikor a szellemi elfinomultság már a barbarizmussal kacérkodik — elmúlt divat. Illyés Gyula mindig modoros volt s talán azok közé tartozik, akik sohasem fogják megtalálni formájukat; maga áll útjába s önnön sarkán botorkál. Mécs László fiatalos páthosza és szárnyaló elokvenciája néha bántó semmiségeket hajszol. Erdélyi József szűk ahhoz, hogy egész lírát teremtsen. Sárközi György passzív és a teljes őszinteséghez vezető utolsó száz lépést valószínűleg sohasem fogja megtenni. Aztán e megbocsátható, mert az emberi természetekben rejlő, hibákon kívül a megbocsáthatatlanok: hatáscsinálók, «keveset sok-ként eladni akarók, akik emelni akarnak, anélkül, hogy maguk fent lennének».